

مرکز ملی پژوهش‌های آموزشی
اداره کل آموزش عالی و حرفه‌ای

توصیه‌های در باب
امر به معروف
و نهی از منکر

شورای امر به معروف و نهی از منکر
اداره کل آموزش فنی و حرفه‌ای
استان همدان

جایگاه امر به معروف و نهی از منکر

- امر به معروف و نهی از منکر، رمز پایداری و برپایی دستورات الهی و نشاط جامعه اسلامی است.
- با امر به معروف و نهی از منکر، مسلمانان در جامعه اسلامی بی تفاوت نبوده و نسبت به یکدیگر مسئول خواهند بود.
- با امر به معروف و نهی از منکر به یکدیگر یادآوری می کنیم که با انتخاب راه از بی راهه و کژراهه، راه سعادت و خوشبختی خود را فراموش نمی کنیم.
- امر به معروف و نهی از منکر با جان بخشیدن به همه ارزش ها، روح و روان فردی و اجتماعی را به بهداشت و سلامتی فرامی خواند.
- امر به معروف و نهی از منکر، همواره خواهان وجود و حضور زیبایی ها و خوبی ها بوده و مانع از رشد و خودنمایی زشتی ها می شود.

تعریف امر به معروف و نهی از منکر

- رفتار و گفتار خوب و پسندیده را، معروف و وادار کردن دیگران به آن را امر به معروف می‌نامند.
- رفتار و گفتار زشت و ناپسند را، منکر و باز داشتن دیگران را از چنین اعمالی، نهی از منکر می‌نامند.

نقش مخاطبین امر به معروف و نهی از منکر

- همهٔ دستورات الهی برای خوشبختی و سعادت انسانها آمده و این سعادت، زمانی رخ می‌نمایند که به بایدها و نبایدهای الهی عمل شود.
- افراد باید برای ثبات و دوام زندگی اجتماعی، پایبند به قوانین و مقررات اجتماعی باشند.
- برخورد افرادی برخلاف مقررات اجتماعی، بی‌قانونی و ناامنی را در جامعه سبب می‌شود.
- و ترک امر به معروف و نهی از منکر، بی‌توجهی به سرنوشت جامعه و سبب آسیب‌پذیر ساختن آن در برابر خطرهای تهدیدکننده است.

امر به معروف و نهی از منکر در قرآن و روایات

- قرآن کریم، اَمّت اسلامی را با ویژگی امر به معروف و نهی از منکر، بهترین اَمّت می داند:

گروهی از شما باید که به خیر دعوت کنند و به معروف امر کرده و از منکر نهی نمایند و آنان رستگارانند. (آل عمران / ۱۰۴)

شما (مسلمین) بهترین اَمّتی هستید که برای (هدایت) مردم آمده اید، امر به معروف و نهی از منکر می کنید. (آل عمران / ۱۱۰)

پیامبر اکرم (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ) می فرماید:

- آنکه بیشتر مردم را به معروف وادار کند و از منکر باز دارد و تقوای بیشتری داشته باشد، بهترین مردم است. (تفسیر مجمع البیان / ج ۲ / ص ۸۱)

مراتب امر به معروف و نهی از منکر

- سه مرحله قلبی، زبانی و عملی در امر به معروف و نهی از منکر:
- ۱- در مرحله قلبی، امر به معروف و نهی از منکر، انسان در دل از انجام نشدن معروف یا انجام شدن منکر توسط دیگران ناراحت می‌شود و ناراحتی او در چهره اش نمایان می‌گردد.
- ۲- در مرحله زبانی، شخص با زبان و گفتار به انجام معروف یا ترک منکر فرا خوانده می‌شود.
- ۳- در مرحله عمل، از انجام منکر با اعمال قدرت (و زور) پیشگیری می‌شود که انجام آن برعهده دولت اسلامی است.
- برخورد عملی و الزام آور در خانواده (در چارچوب مقررات شرعی) از اختیارات پدر می‌باشد.

چگونه فریضه امر به معروف و نهی از منکر را انجام دهیم؟

«وَقُلْ لِعِبَادِي يَقُولُوا الَّتِي هِيَ أَحْسَنُ.» (سوره اسراء/ ۵۳)

شایسته است که جملات کوتاه خود را با سلام و لطفاً آغاز کنیم و تذکرات ما، حاوی جملات و عبارتهای روشن، گویا و خالی از ابهام و پیچیدگی باشد.

■ با احترام و ادب و صبوری سخن بگوییم و توجه داشته باشیم که ممکن است کسی که ما در حال تذکر به او هستیم و او را به کار نیک و پسندیده‌ای دعوت کرده و یا از کار زشت و ناپسندی باز می‌داریم؛ چه بسا در بسیاری از موارد دیگر او از ما بیشتر بداند و بفهمد و فقط در این مورد مرتکب خطا شده است.

■ در هنگام تذکر دادن لازم است به کرامت، شخصیت و انسانیت مخاطب احترام بگذارم.

■ باید از لحاظ شرعی، قانونی و حتی عرفی، نسبت به آن مواردی که تذکر می‌دهیم، اطلاعات و آگاهی کافی داشته باشیم. (البته اگر آگاهی نداشته باشیم، رفع تکلیف نمی‌شود).

■ نباید بی‌جهت، عجولانه و شتاب‌زده اقدام کنیم و به توصیه قرآن کریم عمل کنیم:

«أَقِمِ الصَّلَاةَ وَامْرًا بِالْمَعْرُوفِ نَادٍ عَنِ الْمُنْكَرِ وَأَمْرًا صَابِقًا عَلَيَّ» (لقمان/ ۱۷)

نماز را به پا دار و امر به معروف و نهی از منکر کن و در برابر مصائبی که به تو می‌رسد، شکیبنا باش.

باید بدانیم که:

- وظیفه ما تذکر است و نباید بی جهت بر آن اصرار ورزیم و مخاطب را به لجاجت وادار نماییم.
- باید در امر به معروف و نهی از منکر نیز مانند هر اثر هنری دیگر، تلاش نمود تا محتوایی خوب، در شکلی اثرگذار به مخاطب ارائه گردد.
- اعمال و رفتاری ملاک است که نیاز به جستجو، تحقیق، سر درآوردن از کار کسی و نظایر اینها را نداشته باشد و آن عمل در ملأعام رخ داده و به همان ترتیب مورد مشاهده قرار گرفته باشد.
- توصیه می شود در شرایطی از تذکر دادن و امر به معروف و نهی از منکر به صورت گفتاری اجتناب کنیم تا موانع آن برطرف شود:

■ وقتی به شدت گرسنه، تشنه، عصبی، خسته و بی حوصله هستیم.

■ وقتی نسبت به موضوع، اطلاع و آگاهی کامل نداریم.

■ اگر مخاطب در شرایط خاصی است که موجب هتک حرمت و یا ضایع شدن او می شود.

■ وقتی برای انجام کاری شدیداً عجله داریم.

■ وقتی برای خود و یا همراهمان، احساس خطر جانی و یا مالی قابل توجهی می کنیم.

■ وقتی باران و برف شدیدی می بارد و هر کس دنبال سرپناهی است.

وقتی مخاطب در تألم روحی شدیدی به سر می‌برد. (فوت یا بیماری عزیزانش و امثال آن)

وقتی مخاطب تعادل جسمی و روحی ندارد. (مصرف قرص، مواد مُخدر و یا مشروبات الکلی)

وقتی احتمال درگیری می‌دهیم.

حرکه به نیکی وادار می‌کند، همین وادار کردنش هم باید به نیکی باشد.

(نهج الفصاحه/ ح ۲۸۴۴)

- قاطعانه، اما مؤدبانه بگوییم و مطمئن باشیم بی ادبی، تأثیر کار را از بین می‌برد.
- بگوئیم تا تذکر ما علنی و در حضور دیگران نباشد، مگر آنکه مطمئن باشیم لازم است تا از این عمل ما، سایرین نیز درس گیرند.
- حفظ حرمت و آبروی مسلمان واجب است، حتی کسی که مرتکب منکری شده باشد؛ بنابراین باید جملات و تذکرات شما از هرگونه تحقیر و اهانت به دور باشد.
- گروه‌های مرجع و الگوی اقشار جامعه (مانند روحانی، استاد، معلم، مسئول و ...) باید با عملکرد خوب خود و پایبندی به ارزش‌ها، دیگران را به سوی ارزش‌ها و پرهیز از گناهان دعوت کنند.

